

dynamics of withdrawal from traditional social ties. It is revealed that modern marriage and family relationships are based on emotional communication, "pure relationships" (A. Giddens).

Keywords: family, traditional social connections, modern family, emotional communication, attitude towards children, emotional democracy

УДК 378.4

СУЧАСНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НОВОЇ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

І. М. САВИЦЬКА, кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії
**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**
E-mail: isavitskaya@gmail.com

Анотація. Досліджено радикальні зміни в системі освіти, що відбуваються як відповідь на виклики глобальних і локальних чинників сучасного соціуму. Проаналізовано зв'язок і взаємозумовленість глобальних проблем сучасності та кризи сучасної університетської освіти. Визначено, що в основі зародження ціннісно-нового розуміння університетської освіти та її ролі у становленні відкритого громадянського суспільства лежать сформовані нормативні уявлення. Університет має відповідати потребам реальних умов життя, викликам часу. Доведено, що успішне подолання кризи можливе лише на основі нової освітньої парадигми. Встановлено, що університет повинен бути гарантом і механізмом такої соціальної потреби, як стабільний, сталий розвиток суспільства.

Ключові слова: сучасний університет, модернізація, філософія освіти, університетська освіта, інновації, глобалізація, освітня парадигма

Університет – це не просто школа, а своєрідна школа. У ній необхідно не тільки викладати, професори повинні навчити студента брати участь в дослідженнях і, таким чином, досягати наукового способу мислення, що визначає його життя. Студенти повинні відповідати за самих себе, ... повинні слідувати за своїми вчителями критично. Їх навчанню властива свобода. Завдання професора – за допомогою науки транслювати істину.
К. Ясперс

Актуальність. Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах, з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів ХХІ століття, вимагає критичного осмислення і

зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову якість вищої освіти, адекватну сьогоденню. Відчутними у сучасному суспільному розвитку України стають кризові явища, які загострюються й у просторі вищої освіти, не обходячи навчальних закладів різних кваліфікаційних рівнів та форм власності, незалежно від галузевого спрямування. Криза прагматичної моделі освіти має декілька аспектів, але найважливішим з них є культурно-антропологічний, що полягає у втраті освітою ціннісно-смыслового й антропологічно-екзистенційного вимірів.

Актуальність дослідження зумовлена потребами суспільної практики та загальними закономірностями соціокультурної трансформації суспільства, які на початку XXI століття значно загострили проблему взаємної адаптації освіти і суспільства. Процеси глобалізації у всіх сферах суспільного життя справили вплив на кардинальну трансформацію освітньої системи, особливо університетської, згідно сучасних вимог суспільства і особистості, а також актуальних ціннісних орієнтацій світової спільноти. Виникла необхідність створити модель освіти, засновану на інноваційних поглядах на світ, на нових ціннісних орієнтаціях – відповідальності, вільному ціннісному самовизначенні, толерантності, компетентності, освіченості, професіоналізмі, орієнтації на сталий світовий розвиток, умінні аналізувати соціокультурну ситуацію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками з'явилася значна кількість публікацій, автори яких досліджують різноманітні аспекти проблем філософії освіти, модернізації освіти, зокрема і вищої. Так, поняття «інновація», «традиція», «інноваційна діяльність» найбільш повно розкриті в роботах А. Арора, Д. Бернала, С. Брю, Дж. Лернера, Р. Нельсона, З. Паттерсона, С. Торрізі, Й. Шумпетера, С. Штерна. Проблеми модернізації освіти знайшли своє відбиття і в науковому доробку багатьох вітчизняних вчених, зокрема: М. Поповича, С. Ніколаєнка, В. Андрущенко, В. Бега, Л. Губерського, В. Кременя, С. Клепо, В. Огнев'юка, В. Рибалка, Л. А. Чекаля та ін., які обґрунтували пріоритетність інноваційних процесів у межах переходу до особистісно-орієнтованого підходу в освіті.

Метою дослідження є з'ясування можливих пріоритетів та потенціалів у підвищенні якості системи освіти та віднайденні гарантів забезпечення якості її функціонуванні. Взаємозумовленість кризи в освіті та глобальних кризових явищ сучасності пов'язана з інноваційними змінами в соціально-економічному просторі і потребує вирішення. Визначальними цілями освіти є формування нового типу раціональності та ноосферного мислення, ознайомлення студентів з новою картиною світу, введенням в освітній простір принципу проблемної орієнтації. Ключовими складовими сучасної університетської освіти повинні стати інноваційність та експериментаторство. Така спрямованість системи освіти сприятиме її адаптації до викликів та тенденцій сучасності та динаміки соціально-економічних процесів.

Результати дослідження та їх обговорення. Основними напрямками сучасної філософії освіти постають визначення нових цілей, змісту і

характеру освіти, які б давали адекватну відповідь на нові виклики часу і ускладнення вимог суспільства, що динамічно змінюється. Як цілком справедливо зазначає В. Г. Кремень, «сучасна освіта, як і наука, опинилася в ситуації, коли можливість їх самозбереження, відтворення, розвитку залежить від уміння вчених формувати достовірне знання в умовах взаємодії в просторі пізнання й навчання множини концептуальних систем відліку, у процесі формування нових вимог до методологічної культури мислення». [2]

Наразі, в багатьох дослідженнях увага звертається на знеціненні ролі університету та втрату сучасним університетом власної ідеї, за рахунок невинновданого збільшення навчальних закладів, які отримали назву – університет. Проблема збільшення кількості університетів призводить до втрати самої ідеї університету, бо такі навчальні заклади здатні готувати лише вузько-профільних фахівців, які користуються попитом на ринку праці. Університет відрізняється рівнем сукупності таких факторів, як якість діяльності, висока репутація, опанування багатьох галузей знання, вагома дослідницька діяльність. Філософія завжди була провісницею та каталізатором реформ, які активно реалізуються у різних сферах суспільного буття в усьому світі. На цьому ґрунті виникла і нова її галузь – філософія освіти, в рамках якої розробляються не лише парадигмальні аспекти функціонування сучасної різномірівневої освітньої системи, а і конкретні напрями її трансформації на шляху до інформаційного суспільства та суспільства знань. В поле її функціонування входить обґрунтування аксіологічних та педагогічних передумов формування вільної особистості, яка сама здатна визначити своє місце в новому, динамічному соціумі з метою власної самореалізації.

Сприяння європейського співробітництва в забезпеченні якості освіти – це вимога Болонського процесу, а принцип інституційної автономії передбачає, що основна відповідальність за забезпечення якості лежить на ВНЗ. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти є багатоплановим і включає наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо), якісну організацію навчального, контроль освітньої діяльності ВНЗ та якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання та на всіх рівнях. Нова модель освіти повинна базуватися на новій філософії освіти, яка має враховувати всі вищезазначені аспекти.

Нова філософія освіти розглядає педагогічну діяльність з позицій гуманістичної парадигми особистісно орієнтованої освіти. Гуманістичний аспект філософії освіти виявляється в її підставах, функціонально спрямованих на формування цілісної творчої особистості, світоглядно розвиненої, критичної, рефлексуючої.

Сучасні обставини життя характеризуються глибокими соціально-економічними і культурними змінами, суттєвим пришвидшенням темпів життя й обміну інформацією внаслідок переходу до постнекласичного, інформаційного суспільства. Тому пропоновані класиками педагогічної

науки моделі освіти й виховання дедалі частіше не спрацьовують, виявляючи свою невідповідність вимогам часу. Відбувається переоцінка поглядів, формування світогляду нової людини, за умов тотальної технізації й технологізації життя. Це призводить до кризи освіти, її невідповідності цінностям гуманістичної культури XXI ст.. Відчутними у сучасному суспільному розвитку України стають кризові явища, які загострюються й у просторі вищої освіти, не обходячи навчальних закладів різних кваліфікаційних рівнів та форм власності, незалежно від галузевого спрямування.

Системні проблеми в освіті мають розв'язуватися комплексними заходами, на усіх щаблях ієрархічної системи. У час важливих соціальних перетворень, науковій спільноті варто активніше долучатися до вироблення концептуальних підходів щодо формування сучасної національної стратегії освіти, яка враховувала б позитивний світовий досвід та, водночас, зберігала й національні культурно-історичні особливості. Саме перед освітньою наукою постає проблема пошуку нових теорій і методик виховання особистості майбутнього, відкритої гуманістичним загальнолюдським цінностям, з високими моральними якостями.

Студентам сучасного університету потрібно розвивати здатність до самостійного навчання протягом усього життя, бо творчий, критичний розум у наш швидкоплинний вік стає обов'язковою передумовою успішної діяльності не лише універсального інтелектуала, а й професійного технолога-виконавця. Сучасна молодь, крокуючи в самостійне життя, має бути відкритою для пізнання нового протягом усього життя, готовою долати труднощі, відстоювати й захищати власну життєву та наукову позицію, орієнтуватися у множині й різноманітті інформаційних потоків сучасності, бути готовою до плюралістичного розуміння істини, до поліваріантності та релятивізму сучасних наукових концепцій. Це означає, що сучасній людині життєво необхідно володіти навичками неперервної самоосвіти, постійного самовдосконалення та прагнення самореалізації. Педагогічно-освітній процес здебільшого виявляє базові та формує нові ціннісні орієнтири особистості, тому у педагогічній діяльності дуже важливо керуватися такими світоглядними принципами, які орієнтують людей на творчу самореалізацію, усвідомлення власної планетарно-космічної сутності. Марта Богачевська - Хом'як у своєму дослідженні влучно зазначає, що універсальної формули успішності університету не існує, можна лише визначити складники, що працюють, як у Сполучених Штатах, так і в країнах Європи, які ретельно дбають про своє майбутнє. Це свобода наукового пошуку і слова, охочі та цілеспрямовані студенти, чесна й ефективна адміністрація, прозорі фінанси, відкритість до світу.

Отже, можна передбачити, що в основі зародження нового ціннісного бачення університетської освіти та його ролі у становленні відкритого громадянського суспільства лежать перш за все, сформовані ціннісно - нормативні уявлення і відповідність потребам реальних умов життя, прагнення відповідати викликам часу, готовність до соціально-політичних змін та життєстійкість, адже традиція університетської освіти налічує вже більше восьми століть.

Виклик XXI століття, безпосередньо звернений до освіти, полягає в тому, щоб пробудити природні функції освіти як найважливішої сфери пізнання, формування, корекції, а в необхідних випадках, і перетворення менталітету, особистості та соціуму в цілому. Іншими словами, студентам повинна бути надана можливість розвивати власні підходи до освіти, що відповідають їхній культурній та особистісній цілісності та ідентичності.

Забезпечення якості освіти є однією з головних умов, мобільності, сумісності та привабливості системи вищої освіти будь-якої країни, головною складовою престижу закладу вищої освіти. Система управління якістю освіти в університеті повинна забезпечувати моніторинг основних показників якості та розробку рекомендацій для покращення всіх складових підготовки фахівців. До основних складових такої системи відносяться: якість освітніх програм та навчального процесу; рівень підготовки абітурієнтів; інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу; кваліфікація професорсько-викладацького складу; рівень наукових досліджень, рівень підготовки випускників та їх затребуваність на ринку праці, кар'єрний потенціал тощо. Так, QS World University Rankings одним із пріоритетних пунктів у рейтингу університету визначає саме ставлення роботодавців до випускників.

Висновки і перспективи. Отже, проблеми, що стоять перед освітою майбутнього, вимагають переосмислення в самому розумінні сутності освіти, в самому підході до визначення пріоритетів освітньої діяльності. Основна функція університету – забезпечити своєму випускникові відповідний теперішньому часу рівень інтелектуального розвитку, що забезпечує його здатність орієнтуватися в соціальному просторі. Німецький філософ-екзистенціаліст Карл Ясперс стверджує, що університет дає не специфіковані знання, а дає можливість побачити і, отже, увійти до сфери нових предметностей, створити простір, в якому зможе відкритися нове [7]. Шлях сучасного університету: постійно вчитися й експериментувати; по можливості уникати державного регулювання і стандартизації (з цим у нас проблеми, бо університетська автономія ніби і є, але ніби й немає); набувати особливої інституційної ідентичності й бути не схожим на інших.

Отож, підприємництво, інноваційність, експериментаторство повинні стати ключовими складовими сучасної університетської освіти. Саме вони ідентифікують мотивацію для творення стратегії її розвитку та розвитку майбутнього фахівця. Найважливішими детермінантами діяльності сучасного університету є формування позитивних навчальних мотивів і дієвих цілей у студента під час навчального процесу. Використання інноваційних методів і технологій, активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів повинна відповідати викликам часу та сучасному етапу становлення національної системи освіти. Але зміни в цій сфері можливі лише за умови першочергового вирішення окреслених освітніх проблем. В свою чергу, університет повинен стати гарантом, механізмом такої нагальної соціальної потреби як стабільний, сталий розвиток суспільства.

References

1. National Strategy for the Development of Education in Ukraine for 2012-2021. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
2. Kremen, V. G. (2008). Lyudy`na pered vy`kly`kom cy`vilizaciyi: tvorchist`, lyudy`na, osvita. Fenomen innovacij: osvita, suspil`stvo, kul`tura [Man before the challenge of civilization: creativity, person, education. The phenomenon of innovation: education, society, culture]. Kiev, Pedagogichna dumka, 9-48.
3. Kul`tenko, V. P., (2017). Dy`xotomiya elitarno-masovogo v kul`turi ta my`stecztvi v konteksti problem kul`turnoyi polity`ky [Elitarian-mass dichotomy in culture and art in the context of problems of cultural policy] Scientific journal of nules of ukraine. Series: Liberal arts, 274, 15-21.
4. Savy`cz`ka, I. M., (2015). Filosofs`ki aspekty` modernizaciyi osvity` v konteksti trady`cij ta innovacij [Philosophical aspects of modernization of education in the context of traditions and innovations]. Scientific journal of NULES of Ukraine. Series: Liberal arts, 228, 85-90.
5. Suprun, A. G., Novytska, K. V. (2015). Innovaciyi ta tvorchist` yak osnova zmin osvitn`oyi parady`gmy` [Innovations and creativity as a basis for of changes the educational paradigm]. Scientific journal of NULES of Ukraine. Series: Liberal arts, 228, 97-102.
6. Chekal, L. A., Gorbatiuk, T. V. Kul`tenko, V. P., Savy`cz`ka, I. M. ta in.(2014). Filosofiya osvity [Philosophy of Education]. Kiev-Nizhyn, 264.
7. Yaspers, K. Ideya universy`tetu [The idea of the university]. Available at: <http://www.gridnev.info/?p=17>

СОВРЕМЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НОВОЙ ФИЛОСОФИИ ОБРАЗОВАНИЯ

И. М Савицкая

Аннотация. *Исследовано радикальные изменения в системе образования, происходящие в ответ на вызовы глобальных и локальных факторов современного социума. Проанализирована связь и взаимозависимость глобальных проблем современности и кризиса современного университетского образования. Определено, что в основе зарождения ценностно-нового понимания университетского образования и его роли в становлении открытого гражданского общества лежат сформированные нормативные представления. Университет должен соответствовать потребностям реальных условий жизни, вызовам времени. Доказано, что успешное преодоление кризиса возможно только на основе новой образовательной парадигмы. Установлено, что университет должен быть гарантом и механизмом такой социальной потребности, как стабильное, устойчивое развитие общества.*

Ключевые слова: *современный университет, модернизация, философия образования, университетское образование, инновация, глобализация, образовательная парадигма*

**MODERN UNIVERSITY OVER THE PRIZE OF
A NEW PHILOSOPHY OF EDUCATION
I. Savitskaya**

Abstract. *The radical changes in the system of education, which happen as a response to the challenges of global and local factors in modern society have been researched. The interrelation and interdependence of modern global problems and the crisis of the university education have been analyzed. The roots of the new valuable vision of university education and its role in the formation of an open civil society starts from formulation values and norms as well as meeting the needs of real living conditions, the desire to meet the challenges of time. It is proved that successful overcoming of the crisis is possible only on the basis of a new educational paradigm. It has been established that the university should be the guarantor and mechanism of such social needs as a stable, sustainable development of society.*

Keywords: *modern university, modernization, philosophy of education, university education, innovation, globalization, educational paradigm*

УДК 37: 001:159.955.4

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ: НАУКОВА РЕФЛЕКСІЯ ПОНЯТТЯ

Л. М. ОМЕЛЬЧЕНКО, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології

**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

E-mail: omelchenko2006@nubip.edu.ua

Анотація. *У статті аналізуються основні особливості сучасного соціокультурного простору, що зумовлюють посутній вплив на процеси моделювання та організації новочасного освітнього середовища, порівнюються особливості освітнього середовища традиційної та новітньої культури, доводиться необхідність реалізації принципів культуродоцільності та студентоцентризму в процесі наповнення змісту навчальних планів, створення виховної концепції університету, вибору ефективного стилю педагогічної взаємодії.*

Ключові слова: *освітнє середовище, соціокультурний вплив, принципи організації освітнього середовища*

Актуальність. *Серед чинників, що визначають розвиток і успішність соціальної адаптації, можливість неперервного особистісного поступу та професійної самореалізації особистості, важливе значення має освітнє середовище. Як зазначав відомий психолог Л. Виготський, людина та її поведінка можуть проявлятися лише в умовах середовища (як природного,*